GIG CYMRU NHS WALES

Bwrdd Iechyd Addysgu Powys

Powys Teaching Health Board

ASESIAD O ANGHENION FFERYLLOL 2026

Crynodeb Gweithredol

Hydref 2026

Rheoli Dogfennau

Maes	Manylion
Teitl y Ddogfen:	Asesiad o Anghenion Fferyllol Powys 2026 – Crynodeb Gweithredol
Fersiwn:	1.0
Statws:	Cymeradwywyd
Paratowyd gan:	Grŵp Cyflawni AAFf, Bwrdd Iechyd Addysgu Powys
Prif Awduron:	Emlyn Pritchard Pennaeth Rheoli Meddyginiaethau Gofal Sylfaenol Gail Brown Uwch Dechnegydd Fferyllfa Rheoli Meddyginiaethau
Cyfnod Ymgynghori:	01 Mehefin 2026 – 30 Gorffennaf 2026
Dyddiad Cyhoeddi:	01 Hydref 2026
Dyddiad Adolygu:	30 Medi 2031

Cyflwyniad

Mae'r Asesiad o Anghenion Fferyllol (AAFf) hwn yn asesiad statudol a baratowyd gan Fwrdd Iechyd Addysgu Powys ("y Bwrdd Iechyd") yn unol â Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Gwasanaethau Fferyllol) (Cymru) 2020 ("Y Rheoliadau").

Mae'r AAFf yn darparu'r sail statudol ar gyfer asesu a yw gwasanaethau fferyllol cyfredol yn diwallu anghenion presennol a disgwyliedig poblogaeth Powys ac fe'i defnyddir i gefnogi gwneud penderfyniadau dan y Rheoliadau, gan gynnwys ceisiadau sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau fferyllol, adleoli safleoedd a newidiadau i oriau agor.

At ddibenion yr asesiad hwn, mae angen fferyllol wedi'i asesu gan gyfeirio at wasanaethau fferyllol a ddarperir o dan Adrannau 80 ac 81 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 ("y Ddeddf"). Mae'r asesiad yn ystyried mynediad at feddyginiaethau a chyfarpar rhagnodedig, ynghyd â chyfraniad ehangach gwasanaethau fferyllol a gomisiynwyd a gwasanaethau clinigol y GIG a ddarperir drwy'r rhwydwaith gwasanaethau fferyllol.

Mae'r asesiad yn ystyried:

- poblogaeth Powys a ffactorau sy'n dylanwadu ar yr angen fferyllol
- y rhwydwaith gwasanaethau fferyllol presennol
- hygyrchedd at wasanaethau fferyllol
- a oes unrhyw fylchau yn y ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol wedi'u nodi
- risgiau posibl yn y dyfodol a meysydd sydd angen eu monitro'n barhaus.

Mae'r asesiad yn cwmpasu ardal gyfan y Bwrdd Iechyd ac yn adlewyrchu nodweddion nodedig Powys fel sir fawr, wledig yn bennaf, gydag aneddiadau gwasgaredig, pellteroedd teithio hir a model darparwyr cymysg sy'n cynnwys fferyllfeydd cymunedol a phractisau meddygon teulu sy'n presgripsiynu meddyginiaethau.

Poblogaeth a Daearyddiaeth

Mae gan Bowys boblogaeth wasgaredig a gwledig yn bennaf gyda dwysedd poblogaeth isel a phellteroedd cymharol hir rhwng aneddiadau a chyfleusterau gofal iechyd.

Nododd yr asesiad:

- mae'r boblogaeth wedi'i chanoli'n bennaf o fewn nifer gymharol fach o drefi ac aneddiadau
- mae llawer o'r boblogaeth yn byw mewn cymunedau gwledig a phentrefi

- Mae teithio i gael mynediad at ofal iechyd a gwasanaethau hanfodol eraill yn rhan arferol o gael mynediad at wasanaethau i lawer o drigolion
- Mae Powys yn gymharol bell o ganolfannau trefol mwy a'r seilwaith gwasanaethau dwysedd uwch cyfagos.

Mae rhagamcanion poblogaeth yn dangos twf cymedrol yn y boblogaeth yn ystod oes yr AAFf ynghyd â phroffil poblogaeth sy'n parhau i heneiddio.

Nododd yr asesiad hefyd:

- lefelau uwch o salwch hirdymor ac anabledd o'i gymharu â chyfartaledd Cymru
- heriau sylweddol o ran mynediad gwledig
- amddifadedd eang sy'n ymwneud â mynediad at wasanaethau
- dibyniaeth ar drafnidiaeth breifat i gael mynediad arferol at ofal iechyd a gwasanaethau fferyllol ar draws llawer o'r sir.

Mae'r ffactorau hyn yn dylanwadu ar y galw am wasanaethau fferyllol ac yn ffurfio rhan bwysig o'r cyd-destun y mae hygyrchedd fferyllol yn cael ei asesu ynddo.

Darpariaeth Gwasanaeth Fferyllol Bresennol

Darperir gwasanaethau fferyllol ym Mhowys drwy fodel darparwr cymysg sy'n cynnwys:

- 22 o fferyllfeydd cymunedol
- 11 practis meddyg teulu sy'n presgripsiynu.

Mae'r rhwydwaith cyfun hwn yn nodwedd sefydledig a hanfodol o ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol ym Mhowys.

Mae'r asesiad hefyd yn cydnabod bod cynaliadwyedd hirdymor darpariaeth gwasanaethau fferyllol mewn ardaloedd gwledig yn parhau i ddibynnu ar hyfywedd parhaus darparwyr fferyllfeydd cymunedol a Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol (GMC) sy'n dosbarthu.

Mae fferyllfeydd cymunedol yn darparu gwasanaethau fferyllol mynediad agored sydd wedi'u canoli'n bennaf o fewn trefi ac aneddiadau mwy, tra bod practisau meddygon teulu sy'n dosbarthu yn cefnogi mynediad at wasanaethau fferyllol ar gyfer poblogaethau gwledig cymwys lle byddai darpariaeth fferyllfeydd cymunedol yn gyfyngedig fel arall.

Nododd yr asesiad:

- Mae fferyllfeydd cymunedol yn dosbarthu'r rhan fwyaf o eitemau ar bresgripsiwn a gynhyrchir gan feddygfeydd teulu Powys

- Mae practisau meddygon teulu sy'n presgripsiynu yn presgripsiynu tua 36% o eitemau ar bresgripsiwn meddygon teulu ym Mhowys, sy'n sylweddol uwch nag mewn rhannau eraill o Gymru.
- Mae tua 38% o gleifion sydd wedi cofrestru gyda meddygfeydd teulu Powys wedi'u nodi fel cleifion sy'n presgripsiynu meddyginiaethau.

Nododd yr asesiad hefyd fod cyfran fach o bresgripsiynau meddygon teulu Powys yn cael eu dosbarthu y tu allan i Bowys, gan adlewyrchu patrymau mynediad trawsffiniol sefydledig a hirhoedlog.

Mae gwasanaethau clinigol ychwanegol y GIG a ddarperir drwy fferyllfeydd cymunedol yn cyfrannu'n gadarnhaol at fynediad ehangach at ofal iechyd a gwydnwch y system. Mae'r rhain yn cynnwys gwasanaethau fel y Gwasanaeth Fferyllfa Gymunedol Glinigol, cyflenwi meddyginiaethau brys, gwasanaethau atal cenhedlu, gwasanaethau adolygu meddyginiaethau rhyddhau a gwasanaethau presgripsiynu annibynnol gan fferyllwyr.

Hygyrchedd a Phatrymau Teithio

Dangosodd dadansoddiad hygyrchedd fod:

- mwyafrif sylweddol o drigolion yn gallu cael mynediad at gontractiwr presgripsiynu o fewn tua 20 munud o amser teithio mewn car
- mynediad cryfaf o amgylch y prif drefi ac aneddiadau
- mae rhai ardaloedd gwledig ac ucheldirol yn profi amseroedd teithio cymharol hirach sy'n adlewyrchu daearyddiaeth a phatrwm aneddiadau'r sir.

At ddibenion yr asesiad hwn, ystyrir hygyrchedd fel cysyniad ehangach na chyfagosrwydd daearyddol yn unig ac mae'n cynnwys ffactorau fel amser teithio, oriau agor, symudedd, argaeledd trafnidiaeth a'r gallu ymarferol i gael gafael ar feddyginiaethau ac offer.

Dangosodd dadansoddiad manwl ar lefel lleol fod ardaloedd a nodwyd o fewn y bandiau amser teithio uwch yn gysylltiedig yn bennaf â:

- daearyddiaethau ucheldir a gwledig prin eu poblogaeth
- patrymau aneddiadau gwasgaredig
- Ardaloedd Allbwn mawr sy'n cynnwys poblogaethau cymharol fach.

Daeth yr asesiad i'r casgliad bod hygyrchedd llai ac amseroedd teithio hirach yn rhan o'r amgylchedd gwledig ehangach ym Mhowys ac nad ydynt yn benodol i wasanaethau fferyllol yn unig.

Roedd yr asesiad hefyd yn cydnabod bod hygyrchedd ymarferol yn cael ei ddylanwadu gan ffactorau ehangach gan gynnwys:

- oriau agor
- symudedd ac anabledd
- argaeledd trafnidiaeth
- anghenion cyfathrebu
- mynediad digidol a hyder
- trefniadau dosbarthu meddyginiaethau a mecanweithiau cymorth eraill.

Mae'r asesiad yn cydnabod y gall disgwyliadau hygyrchedd o fewn sir wledig fawr fod yn wahanol i'r rhai mewn ardaloedd trefol mwy poblog.

Mae patrymau mynediad trawsffiniol hefyd yn ffurfio elfen bwysig o hygyrchedd i rai cymunedau ac yn rhan o drefniadau mynediad gofal iechyd arferol i rai trigolion Powys.

Asesiad Cyffredinol o'r Ddarpariaeth Bresennol

Yn seiliedig ar y dystiolaeth a ystyriwyd, mae'r asesiad yn dod i'r casgliad, ar wahân i'r bwlch a nodwyd yn flaenorol yn Llanfyllin, bod y ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol bresennol yn ddigonol ar y cyfan i ddiwallu anghenion presennol y boblogaeth pan gaiff ei hasesu ar draws y rhwydwaith gwasanaethau fferyllol cyfan.

Mae'r casgliad hwn yn adlewyrchu:

- cyfraniad cyfunol fferyllfeydd cymunedol a meddygfeydd teulu sy'n dosbarthu
- y dadansoddiad hygyrchedd a gynhaliwyd ledled y sir
- rôl darparwyr trawsffiniol
- daearyddiaeth wledig ehangach a phoblogaeth wasgaredig Powys.

Wrth ddod i'r casgliad hwn, mae'r Bwrdd Iechyd wedi ystyried nid yn unig agosrwydd daearyddol, ond hefyd realiti darparu gwasanaethau gwledig, rôl practisiau meddygon teulu sy'n presgripsiynu meddyginiaethau, patrymau mynediad trawsffiniol sefydledig, a chynaliadwyedd cynnal rhwydwaith darparwyr hyfyw ledled Powys.

Mae'r asesiad yn cydnabod na fydd gan bob preswylydd fynediad lleol uniongyrchol at fferyllfa gymunedol neu feddygfa sy'n presgripsiynu a bod rhai cymunedau gwledig yn profi amseroedd teithio hirach. Fodd bynnag, mae'r dystiolaeth yn dangos bod y rhwydwaith darparwyr presennol

yn parhau i ddarparu mynediad rhesymol a chymesur at wasanaethau fferyllol ledled Powys o'i ystyried yng nghyd-destun:

- y rhwydwaith darparwyr ehangach
- patrymau aneddiadau gwledig
- daearyddiaeth gyfagos
- cynaliadwyedd y ddarpariaeth gwasanaeth.

Nid oes unrhyw ddangosydd, set ddata na mesur amser teithio sengl wedi'i ddefnyddio ar ei ben ei hun i benderfynu a oes bwlch yn y ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol.

Dim ond pan ystyrir bod lefel, hygyrchedd neu ddosbarthiad y ddarpariaeth yn annigonol i ddiwallu anghenion rhesymol y boblogaeth wrth eu hasesu ar draws y rhwydwaith gwasanaethau fferyllol ehangach y nodir bwlch yn y ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol.

Mae'r asesiad yn cydnabod yr aflonyddwch lleol sy'n codi yn dilyn cau Fferyllfa Danby yn Llanfyllin ar 31ain Rhagfyr 2025. Cyn y cau, cyhoeddwyd datganiad atodol ym mis Medi 2025 a ystyriodd yr effaith ddisgwyliedig o'r cau ac a nododd y byddai bwlch yn y ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol yn codi yn Llanfyllin o 31ain Rhagfyr 2025.

Gan ddefnyddio'r dystiolaeth a'r fethodoleg sydd yn yr asesiad 2026 hwn, mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'n annibynnol angen heb ei ddiwallu ar hyn o bryd am wasanaethau fferyllol yn Llanfyllin at ddibenion Atodlen 1 paragraff 3(a) o'r Rheoliadau. Ystyriwyd bod datganiad atodol 2025 yn gyd-destun hanesyddol a rheoleiddiol perthnasol ond nid dyma'r sail ar gyfer y canfyddiad a gyrhaeddwyd yn yr Asesiad o Anghenion Fferyllol.

Mae'r asesiad hefyd yn nodi'r ymgynghoriad parhaus ynghylch newidiadau arfaethedig i wasanaethau dosbarthu yn Llanrhaeadr-ym-Mochnant. Ar adeg yr asesiad, nid oedd unrhyw benderfyniad wedi'i wneud ac nid oedd canlyniad yr ymgynghoriad wedi'i ragfarnu.

Ac eithrio'r bwlch a nodwyd yn Llanfyllin, ni nodwyd unrhyw fylchau eang na systematig newydd yn y ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol ledled Powys.

Risgiau yn y Dyfodol a Monitro

Er bod y ddarpariaeth bresennol yn cael ei hystyried yn ddigonol ar y cyfan, nododd yr asesiad nifer o risgiau yn y dyfodol a phwysau sy'n dod i'r amlwg a allai effeithio ar wasanaethau fferyllol yn ystod oes yr Asesiad Fferyllol.

Mae'r rhain yn cynnwys y canlynol:

- poblogaeth yn heneiddio a chyflyrau hirdymor yn cynyddu
- pwysau recriwtio a chadw gweithlu
- gostyngiadau mewn oriau agor neu argaeledd gwasanaethau
- tarfu ar gyflenwad meddyginiaethau ac ansefydlogrwydd prisiau
- disgwyliadau cynyddol o ran darparu gwasanaethau clinigol drwy fferyllfa gymunedol
- newidiadau technolegol sy'n gysylltiedig ag EPS a rhagnodi digidol
- dibyniaeth ar nifer gymharol fach o ddarparwyr o fewn rhai cymunedau gwledig.

Nododd yr asesiad hefyd bryderon a godwyd gan rai contractwyr ynghylch cynaliadwyedd hirdymor contractau fferyllfeydd cymunedol a Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol mewn ardaloedd gwledig.

Bydd y Bwrdd Iechyd yn parhau i fonitro:

- cynaliadwyedd contractwyr
- oriau agor
- patrymau hygyrchedd
- pwysau ar y gweithlu
- newidiadau sylweddol i'r gwasanaeth
- twf tai a newid poblogaeth
- datblygiadau sy'n effeithio ar fynediad trawsffiniol a darparu gwasanaethau.

Cynhelir datganiadau atodol neu adolygiad yn y dyfodol o'r Asesiad Anghenion Poblogaidd lle bo angen dan y Rheoliadau.

Casgliad

Mae gan Bowys rwydwaith gwasanaethau fferyllol nodedig sydd wedi'i siapio gan ei ddaearyddiaeth wledig, ei phoblogaeth wasgaredig a'i dibyniaeth ar fferyllfeydd cymunedol a phractisau meddygon teulu sy'n presgripsiynu.

Mae'r dystiolaeth yn dangos bod y rhwydwaith darparwyr cyfun yn chwarae rhan hanfodol wrth gynnal mynediad at gyflenwad diogel ac amserol o feddyginiaethau ledled Powys.

Ac eithrio Llanfyllin, ystyrir bod y ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol bresennol yn diwallu anghenion rhesymol y boblogaeth ar adeg yr asesiad ac yn darparu mynediad rhesymol a chymesur at wasanaethau fferyllol ledled Powys, yn amodol ar fonitro parhaus risgiau lleol, newidiadau i wasanaethau yn y dyfodol a chynaliadwyedd y rhwydwaith contractwyr ehangach.

Gan ddefnyddio'r dystiolaeth a'r fethodoleg sydd yn yr asesiad 2026 hwn, mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi'n annibynnol angen heb ei ddiwallu ar hyn o bryd am wasanaethau fferyllol yn Llanfyllin at ddibenion Atodlen 1 paragraff 3(a) o'r Rheoliadau.